

Osallisuutta valtavirran laidalla

Haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointi ja osallisuus Päijät-Hämeessä

Vaikuttavaa rakenteellista sosiaalityötä -webinaari 14.6.2024
Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Tuula Carroll
Kehittämispäällikkö
Sosiaalialan osaamiskeskus Verso
TKI-yksikkö, Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Sisältö

1. Miksi Päijät-Hämeessä kiinnostuttiin haavoittuvassa asemassa olevien osallisuudesta ja mitä sitten tehtiin?
2. Osallisuuden kokemuksen mittaaminen. Tuloksia ja havaintoja.
3. Huono-osaisuuden tihentymät
4. Vastoinkäymisten myötä kadonnut tulevaisuudenusko

Miksi Päijät-Hämeessä
kiinnostuttiin
haavoittuvassa asemassa
olevien osallisuudesta
ja mitä sitten tehtiin?

Haavoittuvassa asemassa olevien osallisuudesta kiinnostuttiin, koska...

- 1) Velvoite seurata erityisen tuen tarpeessa olevien hyvinvointia on ollut voimassa vuodesta 2014 lähtien (**SHL 8§**). **Säännöksen toteutumista ei ole juurikaan tutkittu.** Tutkimusta erityisen tuen tarpeessa olevista asiakkaista on tehty vain vähän (Kuusisto ym. 2021, 419)
- 2) **Heikoimmassa asemassa olevien osallisuus toteutuu muuta väestöä huonommin.** Osallisuudella on vahva yhteys muihin hyvinvoinnin osatekijöihin, kuten **terveyteen, köyhyyteen, yksinäisyyteen, työ- ja toimintakykyyn, mielenterveyteen ja elämänlaatuun.***
- 3) Kaikkein heikoimmassa asemassa olevat elävät todennäköisesti sairaamman ja lyhyemmän elämän kuin korkeammassa asemassa olevat *
- 4) **Osallisuutta edistämällä voidaan lisätä hyvinvointia.** Kaikkien, mutta erityisesti heikommassa asemassa olevien väestöryhmien osallisuuden edistämällä on suuret vaikutukset terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen.
(Raivio & Karjalainen, 2013)
- 6) **Osalliseksi itsensä kokeva ihminen tekee hyvinvointiaan palvelevia valintoja,** koska hänen tulevaisuushorisonttinsa yltää pidemmälle. Osaton ihminen näkee edessään vain riskejä ja kielteisiä asioita.*

Osallisuus on sosiaalihuoltolain keskeinen käsite.
Se esiintyy laissa eri muodoissa yli 100 kertaa (Närhi, 2017)
Osallisuuden edistäminen on koko lain tarkoitus ja kaikkien
sosiaalipalvelujen tavoite.,

Päijät-Hämeessä osallisuutta mittaavia ja vahvistavia menetelmiä on testattu ja kehitetty jo useita vuosia.

2021	2022	2023	2024 –
<p>Hyvinvointikysely alueen koko väestölle</p> <ul style="list-style-type: none"> - nettikysely (n 1214) - tietoa alueen hyvinvointikertomukseen - vastaajina koulutettuja, perheellisiä, työssäkäyviä keski-ikäisiä naisia <p>Tarvitaan laajempi kuva alueen väestön hyvinvoinnista</p>	<p>Kohdennettu hyvinvointikysely</p> <ul style="list-style-type: none"> - tehtiin jalkautumalla palveluihin (n 147) - tietoa erityisen tuen tarpeessa olevien hyvinvoinnista (SHL 8§) - kyse myös rakenteellisesta sosiaalityöstä (SHL 7§) - vastaajina työttömiä, nuoria, matalasti koulutettuja... <p>Tarvitaan lisää tietoa siitä, palvelut vaikutuksesta asiakkaiden hyvinvointiin ja osallisuuteen</p>	<p>Osallisuuden versoja -hanke</p> <ul style="list-style-type: none"> - jatkettu jalkautumista (n 271) - tietoa osallisuudesta, hyvinvoinnista ja (sosiaali)palvelujen vaikuttavuudesta (SHL 7§, 8§) - mistä osallisuuden kokemus muodostuu ja miten palvelut voivat sitä vahvistaa? - miten näitä tutkitaan osallisuutta vahvistavasti? <p>Tarvitaan lisää vaikuttavuustietoa (näyttöä) sekä rakenne osallisuus-/vaikuttavuustiedon tuottamiseen & kokoamiseen.</p>	<p>Haavoittuvassa asemassa olevien tavoittaminen, hyvinvointi ja osallisuus -hanke</p> <ul style="list-style-type: none"> - jatketaan palveluihin jalkautumista - kehitetään vaikuttavuuden mittaamista ja tiedon tuottamista - luodaan rakennetta siihen, miten osallisuustietoa jatkossa tuotetaan, analysoidaan ja hyödynnetään - kehitetään yhteisösosiaalityön ja etsivän työn mallia (SHL 7a) <p>Lopussa muutama nosto myös tästä,</p>

Tänään puhutaan erityisesti tästä, ERKO-opintojen lopputyön

Kohdennettu hyvinvointikysely 2022

Tietoa erityisen tuen tarpeessa olevien hyvinvoinnista ja osallisuudesta

Ryhdyin selvittämään erityisen tuen tarpeessa olevien kokemuksia vuonna 2022.

Tehtävä vaikutti helpolta:

- 1) laadin kyselyn
- 2) tavoitan tietyt väestöryhmät ja pyydän vastaamaan
- 3) raportoin tulokset ja vertaan niitä alueen koko väestöä koskeviin tuloksiin. Täällä – valmis 😊

Käytännössä tehtävä oli hankalampi. Keiden hyvinvointia ja osallisuutta selvitän? Mistä ja miten nämä ihmiset tavoitan? Mitä heiltä kysyn ja miten sen teen? Lopulta selvää ei ollut edes se, mitä erityisen tuen tarpeen, hyvinvoinnin ja osallisuuden käsitteillä tarkoitan.

Osallisuudella tarkoitetaan tässä syrjäytymisen vastinparia

Osallisuus -käsitettä käytetään eri tavoin eri yhteyksissä ja se voi tarkoittaa esimerkiksi

- osallistumista toimintaan
- asiakkaan osallisuutta oman asiansa hoitamisessa
- ”osallistamista”, esim. asiakkaiden osallistaminen palvelujen kehittämiseen, asiakasraadit
- vaikuttamista ja osallistumista päätöksentekoon
- asukasdemokratiaa
- kuulemismenettelyjä
- osattomuuden, syrjäytymisen tai huono-osaisuuden vastakohtaa

Muut käsitteet:

E erityisen tuen tarve vaihtui haavoittuvassa asemassa oleva –käsitteeksi

Hyvinvoinnin ymmärrän Allardtin, Helnen & Hirvilammen tapaan

Having-Loving-Doing-Being –ulottuvuuksina

Osallisuuden
kokemuksen
mittaaminen.
Tuloksia ja havaintoja.

Osallisuuden kokemusta tällä tavoin ymmärrettynä voidaan myös mitata

Osallisuusindikaattoria on kehitetty THL:ssa useita vuosia ja se muodostuu kymmenestä väittämästä.

Osallisuusindikaattori on tieteellisesti validoitu ja todettu, että indikaattori toimii erittäin hyvin ja mittaa sitä, mitä sillä on tarkoituskin mitata.

Lisätietoa:

[Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta - THL](#)

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?					
Merkitse jokaisen väittämän kohdalle se vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten omaa kokemustasi.					
	täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	ei samaa eikä eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Saan myönteistä palautetta tekemisistäni	☐	☐	☐	☐	☐
Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tarpeellinen muille ihmisille	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kuluun	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen, että elämälläni on tarkoitus	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Saan apua silloin, kun sitä todella tarvitsen	☐	☐	☐	☐	☐
Koen, että minuun luotetaan	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin	☐	☐	☐	☐	☐

© Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019, all rights reserved.

Kohdennetun hyvinvointikyselyn toteutus

- ✓ Kysely tehtiin jalkautumalla palveluihin (järjestöt ja sosiaalipalvelut), joissa kohderyhmää kohdataan
- ✓ Aineisto kerättiin pääosin paperilomakkeilla, mutta myös haastatellen ja nettilinkin kautta
- ✓ Keräämiseen osallistui sosionomiopiskelijoita (n. puolet aineistosta)
- ✓ Täydensin aineistoa jalkautumalla päihdekuntoutujien kohtaamispaikkaan ja nuorten työpajalle
- ✓ Vastaukset siirrettiin webropol -järjestelmään
- ✓ Kyselyyn vastasi kaikkiaan 147 vastaajaa, joista 130 antoi suostumuksen vastaustensa käyttöön tulevissa opinnäytetöissä.
- ✓ Kiitokseksi vastaajat saivat viiden euron suuruisen Hesburger -lahjakortin.

Jalkautumalla tavoitettiin vastaajia, joita nettikysely ei tavoita*. Vastaajat edustavat juuri niitä väestöryhmiä, jotka olivat aliedustettuina alkuperäisessä hyvinvointikyselyssä.

***Hard to survey / hidden population –perinne:**

haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä on vaikea tavoittaa kustannustehokkaasti

Osallisuuden kokemus Päijät-Hämeessä

OSALLISUUDEN
KOKEMUS

OSATTOMUUDEN
KOKEMUS

Skaalana 0–100 pistettä.

Osallisuuden
kokemus esitetään
osallisuusindikaattorin
pistemäärän keskiarvona.

Palveluihin jalkautumalla toteutettujen kyselyjen vastaajien osallisuus on keskimäärin matalammalla tasolla kuin alkuperäisen kyselyn vastaajien.

Osallisuusindikaattorin pisteiden keskiarvot:

- 2021 alkuperäinen hyvinvointikysely (n 1 214) ka. 74,5 pistettä
- 2022 kohdennettu hyvinvointikysely (n 130) ka. 67,9 pistettä
- 2023 Osallisuuden versojen kysely (n 219) 64,7 pistettä

OSALLISUUDEN KOKEMUS VOI OLLA SEKÄ SYY ETTÄ SEURAAUS:

OSALLISTUMINEN - YKSINÄISYYS - ELÄMÄNLAATU - MIELENTERVEYS
FYYSINEN TERVEYS - TOIMINTA- JA TYÖKYKY - TYÖLLISYYS - KOULUTUS
TALOUDELLINEN TILA/TOIMEENTULO - AINEELLINEN/AINEETON KÖYHYYS

Poimintoja kohdennetun kyselyn tuloksista

Osallisuuden kokemus vaihtelee suuresti riippuen siitä, missä palvelussa aineisto on kerätty

Alueen alkuperäisen
hyvinvointikyselyn (n 1 214)
osallisuusindikaattorin ka 74,5

Palvelu	Osallisuus- indikaattori, ka	Prosenttiosuus, alle 50 pistettä
Suostumuksen antaneet vastaaja yhteensä (n 130)	67,9	11,5 (n 15)
Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikka (n 14)	76,8	*
Ehkäisevän päihdetyön (Ehyt ry:n) kohtaamispaikka (n 11)	75,7	*
Kurssimuotoinen kolmannen sektorin palvelu yli 30-vuotiaille (n 13)	69,2	*
Vammaispalvelut (n 43)	69	*
Sosiaalinen kuntoutus ja asunnottomien tukiasuminen (n 9)	64,2	*
Nuorten palvelut (n 17)	62,8	29,4 % (n 5)
Mielenterveyskuntoutujien kolmannen sektorin palvelu (n 14)	58	*
Ei halua vastata tai vastaus puuttuu (n 9)	66,4	*

* Poistettu alle 5 vastaajaa sisältävien tiedot

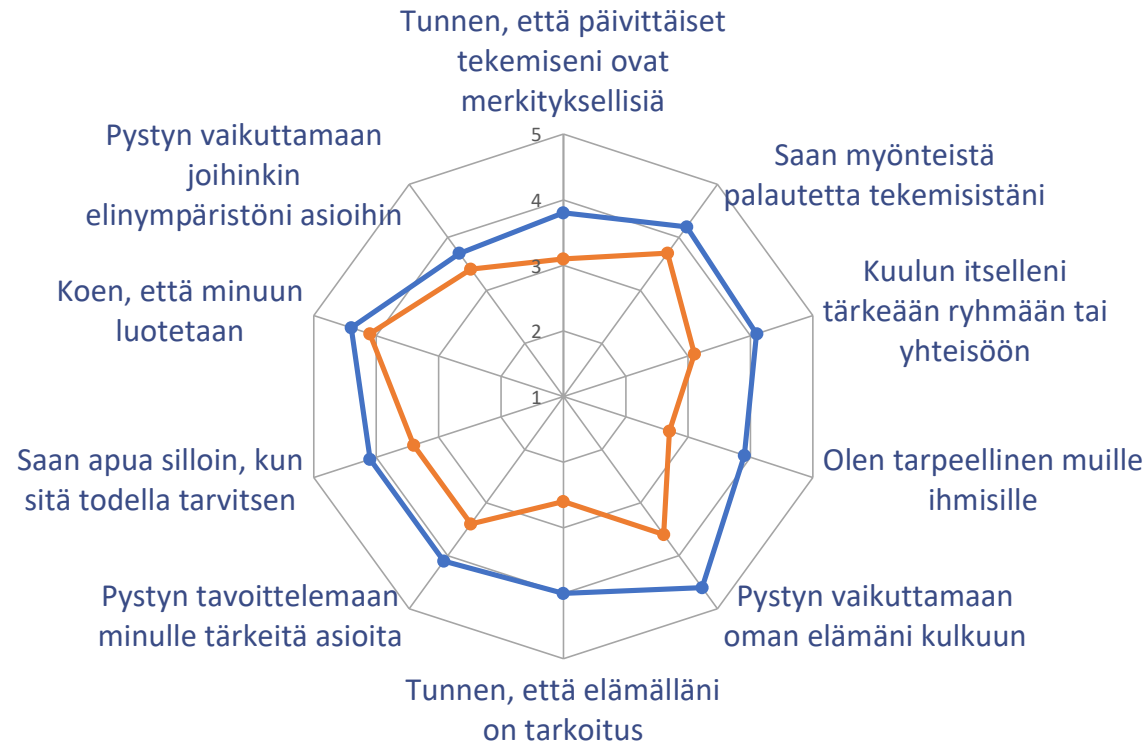
Alle 50 pistettä = erittäin heikko osallisuuden kokemus
Yli 75 pistettä = vahva osallisuuden kokemus

Katsotaan muutamaa palvelua vähän tarkemmin:

Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikka ja mielenterveyskuntoutujien 3. sektorin palvelu

Osallisuuden kokemus eri palveluissa

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä, osallisuusindikaattoriväittämien keskiarvo

—●— Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikka (n 14)

—●— Mielenterveyskuntoutujien 3. sektorin palvelu (n 14)

1= täysin eri mieltä
2= jokseenkin eri mieltä
3= ei samaa eikä eri mieltä
4= jokseenkin samaa mieltä
5= täysin samaa mieltä

Katsotaan muutamaa palvelua vähän tarkemmin:

Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikka ja mielenterveyskuntoutujien 3. sektorin palvelu

Osallisuuden kokemus eri palveluissa

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä, osallisuusindikaattoriväittämien keskiarvo

—●— Toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikka (n 14)

—●— Mielenterveyskuntoutujien 3. sektorin palvelu (n 14)

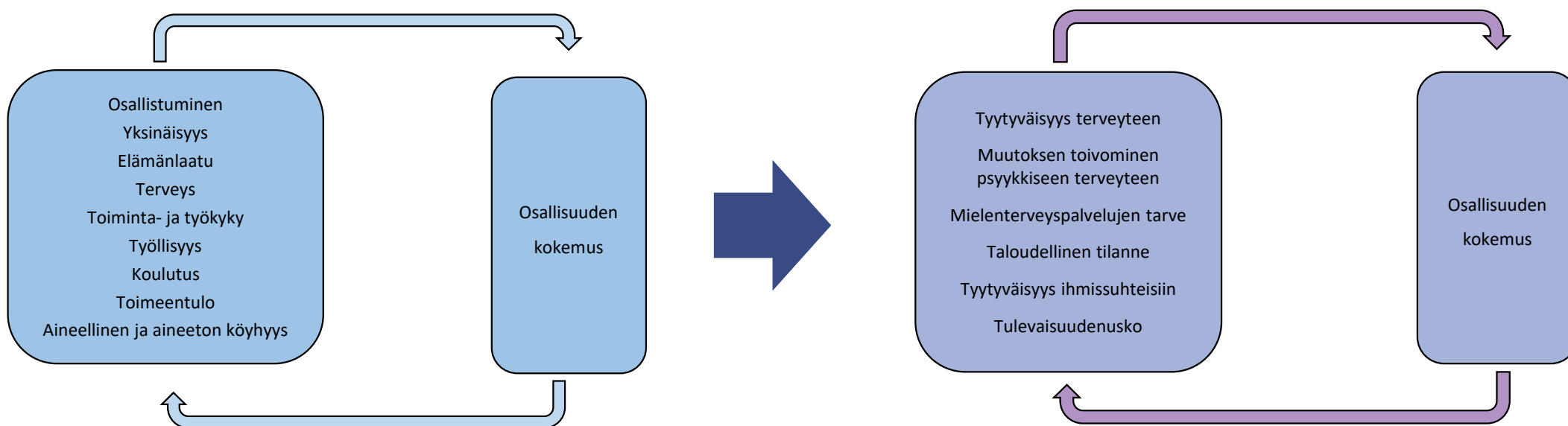
1= täysin eri mieltä
2= jokseenkin eri mieltä
3= ei samaa eikä eri mieltä
4= jokseenkin samaa mieltä
5= täysin samaa mieltä

Osallisuuden kokemuksen suhde muihin hyvinvoinnin osatekijöihin

Kohdennettua kyselyä ei suunniteltu osallisuuden kokemuksen ja muiden ilmiöiden välisten suhteiden tarkasteluun. Siksi myöskään taustateoriaa (Leemann, 2020) ei ollut mahdollista sellaisenaan hyödyntää analysoinnissa. Osallisuuteen suhteessa olevista ilmiöistä kysyttiin vain osittain, esimerkiksi yksinäisyydestä ei kysytty lainkaan ja terveydestäkin vain epäsuorasti.

⇒ Aineistosta löytyy silti vastaavia yhteyksiä, joita Leemann kuvaa:

Osallisuuden kokemuksen vuorovaikutus muihin ilmiöihin, alkuperäinen kuvio Lars Leemann (2020)

Osallisuuden kokemuksen suhde muihin hyvinvoinnin tekijöihin

	Osallisuus- indikaattori, ka	Prosenttiosuus, alle 50 pistettä
Hyvinvoinnin osatekijä		
Terveys, erotus 17,5 pistettä		
Terveyteensä tyytymättömät (n 24)	56	33 % (n 8)
Terveyteensä tyytyväiset (n 69)	73,5	4 % (n 3)
Psyykinen terveys, erotus 7 pistettä		
Psyykkiseen terveyteen muutosta toivovat (n 73)	64,5	19 % (n 14)
Muut (n 47)	71,5	2 % (n 1)
Mielenterveyspalvelujen tarve, erotus 8 pistettä		
Mielenterveyspalveluja kuluneen vuoden aikana tarvinneet (n 65)	64	17 % (n 11)
Eivät tarvinneet kuluneen vuoden aikana mielenterveyspalveluja (n 65)	72	6 % (n 4)
Taloudellinen huono-osaisuus, erotus 4 pistettä		
Taloudellisesti huono-osaiset (n 43)	65,5	19 % (n 8)
Ei taloudellisia vaikeuksia (n 52)	69,5	8 % (n 4)
Tulevaisuudenusko, erotus 12 pistettä		
Heikko tulevaisuudenusko (n 13)	59	31 % (n 4)
Vahva tulevaisuudenusko (n 47)	71	4 % (n 2)
Tyytyväisyys ihmissuhteisiin, erotus 22,3 pistettä		
Ihmissuhteisiinsa tyytymättömät (n 21)	52,5	38 % (n 8)
Ihmissuhteisiinsa tyytyväiset (n 74)	74,8	3 % (n 2)
Kasautuneet hyvinvointivajeet, erotus 20,8 pistettä		
Kasautuneet hyvinvointivajeet (n 13)	50	38 % (n 5)
Muut (n 117)	70,8	9 % (n 10)

Osallisuuden kokemuksen suhde muihin hyvinvoinnin tekijöihin

	Osallisuus- indikaattori, ka	Prosenttiosuus, alle 50 pistettä
Hyvinvoinnin osatekijä		
Terveys, erotus 17,5 pistettä		
Terveyteensä tyytymättömät (n 24)	56	33 % (n 8)
Terveyteensä tyytyväiset (n 69)	73,5	4 % (n 3)
Psyykinen terveys, erotus 7 pistettä		
Psyykkiseen terveyteen muutosta toivovat (n 73)	64,5	19 % (n 14)
Muut (n 47)	71,5	2 % (n 1)
Mielenterveyspalvelujen tarve, erotus 8 pistettä		
Mielenterveyspalveluja kuluneen vuoden aikana tarvinneet (n 65)	64	17 % (n 11)
Eivät tarvinneet kuluneen vuoden aikana mielenterveyspalveluja (n 65)	72	6 % (n 4)
Taloudellinen huono-osaisuus, erotus 4 pistettä		
Taloudellisesti huono-osaiset (n 43)	65,5	19 % (n 8)
Ei taloudellisia vaikeuksia (n 52)	69,5	8 % (n 4)
Tulevaisuudenusko, erotus 12 pistettä		
Heikko tulevaisuudenusko (n 13)	59	31 % (n 4)
Vahva tulevaisuudenusko (n 47)	71	4 % (n 2)
Tyytyväisyys ihmissuhteisiin, erotus 22,3 pistettä		
Ihmissuhteisiinsa tyytymättömät (n 21)	52,5	38 % (n 8)
Ihmissuhteisiinsa tyytyväiset (n 74)	74,8	3 % (n 2)
Kasautuneet hyvinvointivajeet, erotus 20,8 pistettä		
Kasautuneet hyvinvointivajeet (n 13)	50	38 % (n 5)
Muut (n 117)	70,8	9 % (n 10)

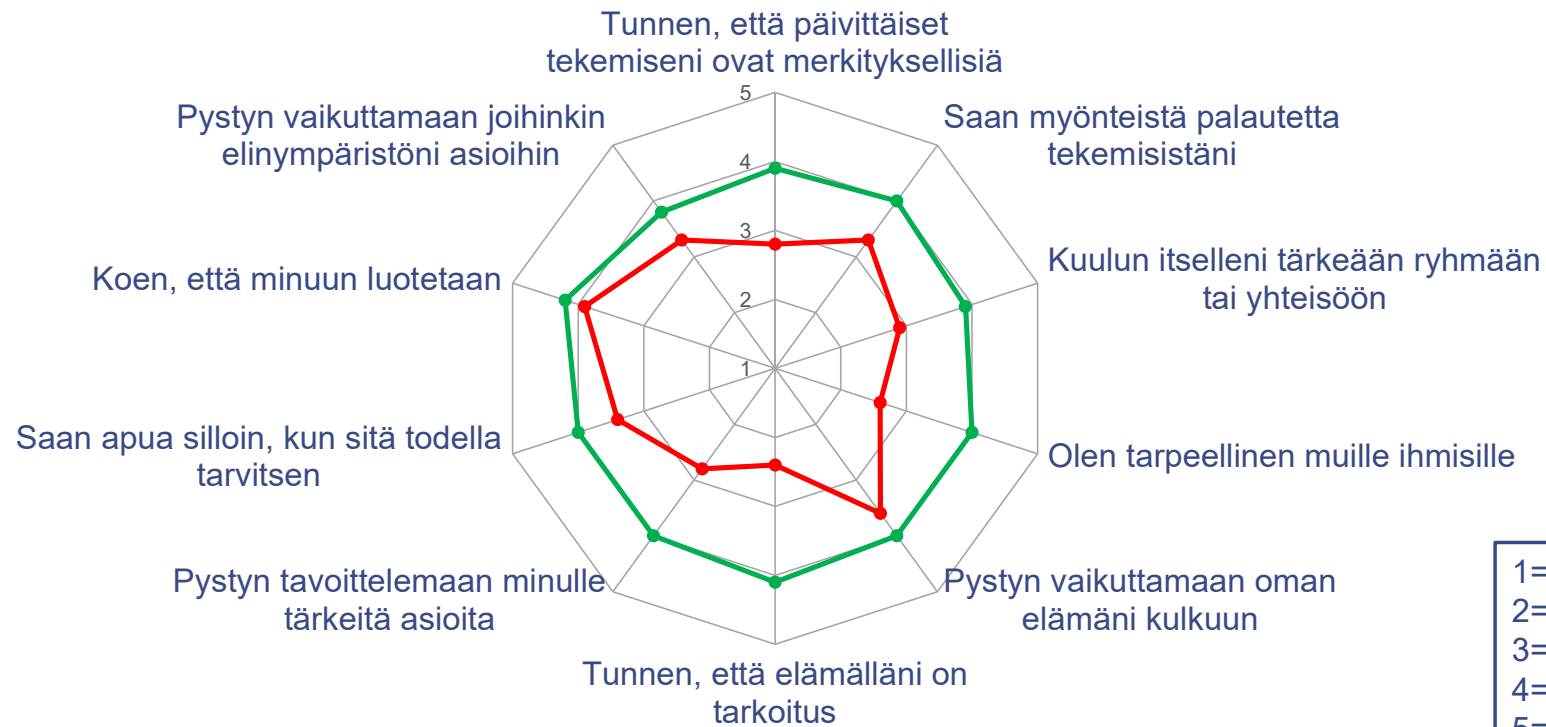

Katsotaan näitä eroja tarkemmin...

Tyytyväisyys ihmissuhteisiin

Osallisuuden kokemus ja tyytyväisyys ihmissuhteisiin (n 95)

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (osallisuusindikaattorin väittämien keskiarvo)

1= täysin eri mieltä
2= jokseenkin eri mieltä
3= ei samaa eikä eri mieltä
4= jokseenkin samaa mieltä
5= täysin samaa mieltä

— Ihmissuhteisiin tyytymättömät (n 21)

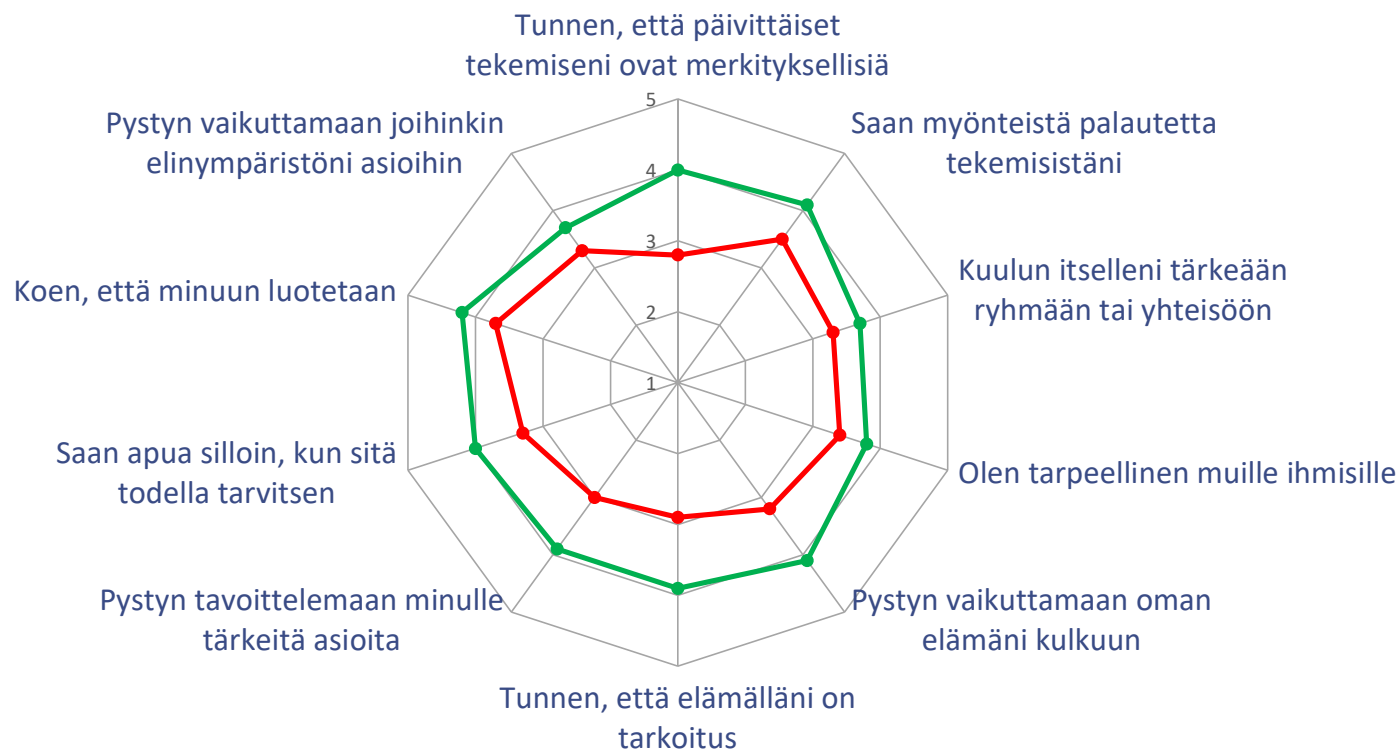
— Ihmissuhteisiin tyytyväiset (n 74)

Tyytyväisyys terveydentilaan

Osallisuuden kokemus ja tyytyväisyys terveydentilaan (n 93)

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (osallisuusindikaattorin väittämien keskiarvo)

1= täysin eri mieltä
2= jokseenkin eri mieltä
3= ei samaa eikä eri mieltä
4= jokseenkin samaa mieltä
5= täysin samaa mieltä

—•— Terveystilaansa tyytymättömät (n 24)

—•— Terveystilaansa tyytyväiset (n 69)

Huono-osaisuuden tihentymät

”Yhteiskunnassamme on huono-osaisuuden tihentymiä – joita tässä ... kutsutaan notkelmiksi – joissa elävät ihmiset ovat eri tavoin ja eri syistä jääneet sivuun yhteiskunnan yleisestä myönteisestä kehityksestä. Heidän tilanteensa ei yleensä tule näkyväksi väestöaineistoihin perustuvissa tutkimuksissa, vaan heidän hyvinvointinsa selvittämiseksi tarvitaan erilaisia väestönäytteitä.”

Juho Saari ym. (2013)

Huono-osaisuuden tihentyminen – kasautunut huono-osaisuus vuoden 2022 aineistossa (n 13)

Vuoden 2022 Kohdennetun kyselyn aineistosta löytyy 13 vastaajaa sisältävä ”huono-osaisuuden tihentyminen” (10 % vastaajista), joille on kasautunut kaikki hyvinvoinnin vajeet, joita selvitimme.

Nämä vastaajat

- eivät ole ansiotyössä eivätkä yrittäjinä
- ovat tyytymättömiä terveyteensä
- ovat tyytymättömiä ihmissuhteisiinsa
- ovat taloudellisesti huono-osaisia eli
 - heidän on erittäin hankalaa tai hankalaa kattaa tuloillaan kaikki menonsa
 - he ovat viimeksi kuluneen vuoden aikana joutuneet tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynnistä rahan puutteen vuoksi
- toivovat muutosta psyykkiseen terveyteensä ja ovat käyttäneet mielenterveyspalveluja viimeisen vuoden aikana.

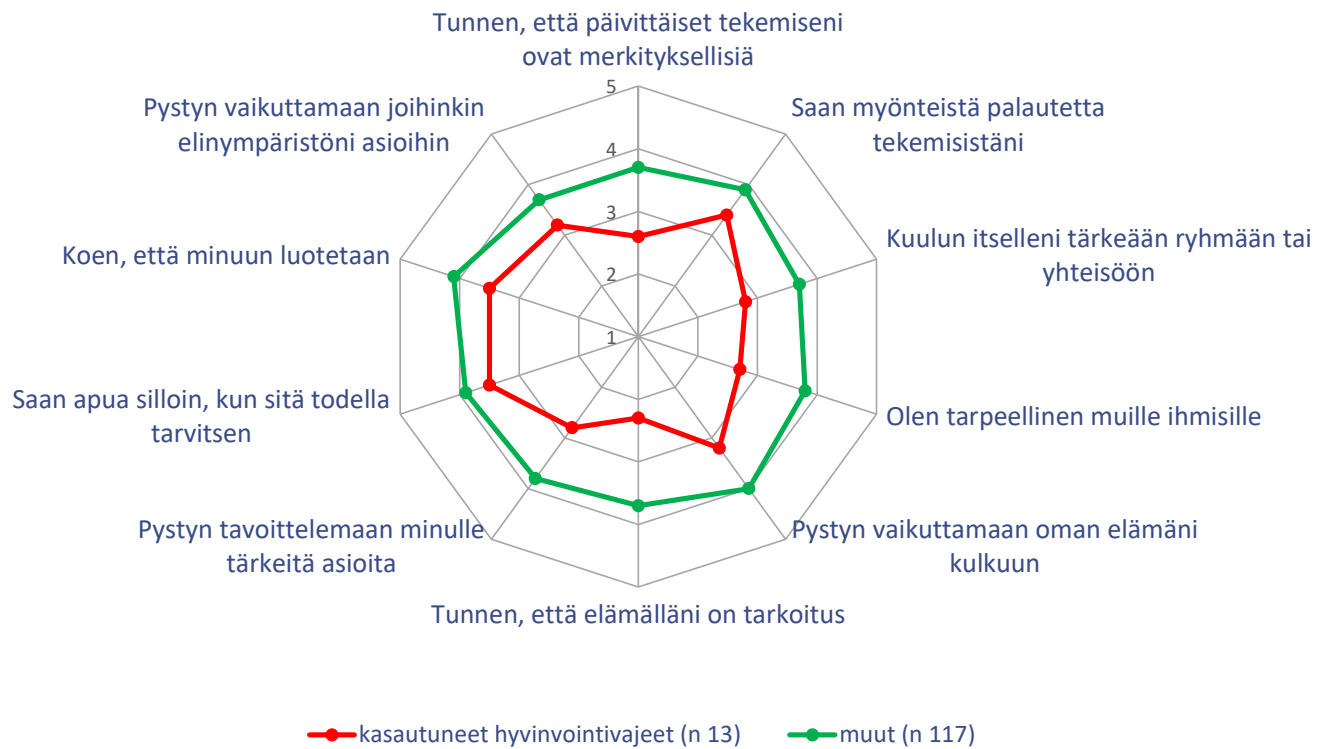
Ryhmään kuuluvien osallisuuden kokemus on heikko.

Indikaattoripisteet ovat keskimäärin 50 pistettä ja kaikkiaan 38 % (n 5) tulos on alle 50 pistettä.

Kun verrataan kasautuneiden hyvinvoinnin vajeiden ryhmää (n 13) muihin vastaajiin (n 117), muodostuu ero ”osallisuuskehien” laajuudessa suureksi

Kasautuneet hyvinvointivajeet ja osallisuuden kokemus (n 130)
Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (keskiarvo)

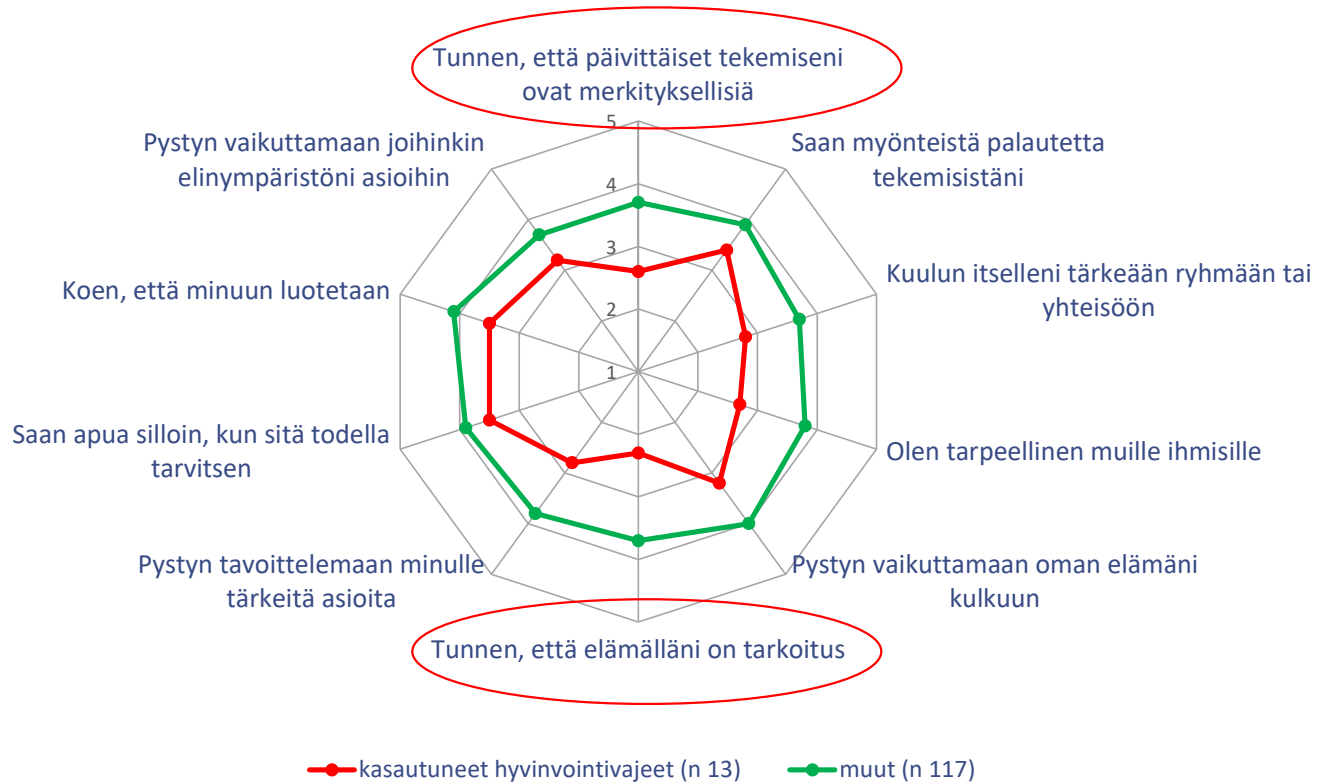

1= täysin eri mieltä
 2= jokseenkin eri mieltä
 3= ei samaa eikä eri mieltä
 4= jokseenkin samaa mieltä
 5= täysin samaa mieltä

Kun verrataan kasautuneiden hyvinvoinnin vajeiden ryhmää (n 13) muihin vastaajiin (n 117), muodostuu ero ”osallisuuskehien” laajuudessa suureksi

Kasautuneet hyvinvointivajeet ja osallisuuden kokemus (n 130)
Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (keskiarvo)

1= täysin eri mieltä
 2= jokseenkin eri mieltä
 3= ei samaa eikä eri mieltä
 4= jokseenkin samaa mieltä
 5= täysin samaa mieltä

Huono-osaisuuden tihentymät – kasautunut huono-osaisuus vuoden 2023 aineistossa

Vuoden 2023 Osallisuuden versoja -kyselyn vastaajista (n 219) löytyy 18 vastaajaa sisältävä ”huono-osaisuuden tihentymä”.

Näille vastaajille on kasautunut kaikki hyvinvoinnin vajeet, joita selvitimme:

- terveydentila on huono tai erittäin huono,
- ovat osittain työkykyisiä tai työkyvyttömiä
- menojen kattaminen tuloilla on heille hankalaa tai erittäin hankalaa.
- tuntevat yksinäisyyttä usein tai jatkuvasti
- arvioivat hyvinvointinsa pysyvän ennallaan tai olevan nykyistä huonompi viiden vuoden kuluttua.

Ryhmään kuuluvien vastaajien osallisuuden kokemus on erittäin heikko, indikaattoripisteet ovat keskimäärin 38,3 pistettä ja kaikkiaan 67 % (n 12) tulos on alle 50 pistettä.

Huono-osaisten hyvinvointi

Toisaalta v 2023 aineistosta löytyy myös 16 vastaajan ryhmä, joiden hyvinvointi on vahvaa.

Näillä vastaajilla ei ole selvittämiämme hyvinvoinnin vajeita vaan vastaajat

- kokevat terveydentilansa keskitasoiseksi tai hyväksi,
- heidän on helppoa kattaa tuloillaan kaikki menonsa
- he ovat osittain tai täysin työkykyisiä
- tuntevat yksinäisyyttä harvoin tai eivät koskaan
- arvioivat hyvinvointinsa pysyvän ennallaan tai olevan nykyistä parempi viiden vuoden kuluttua.

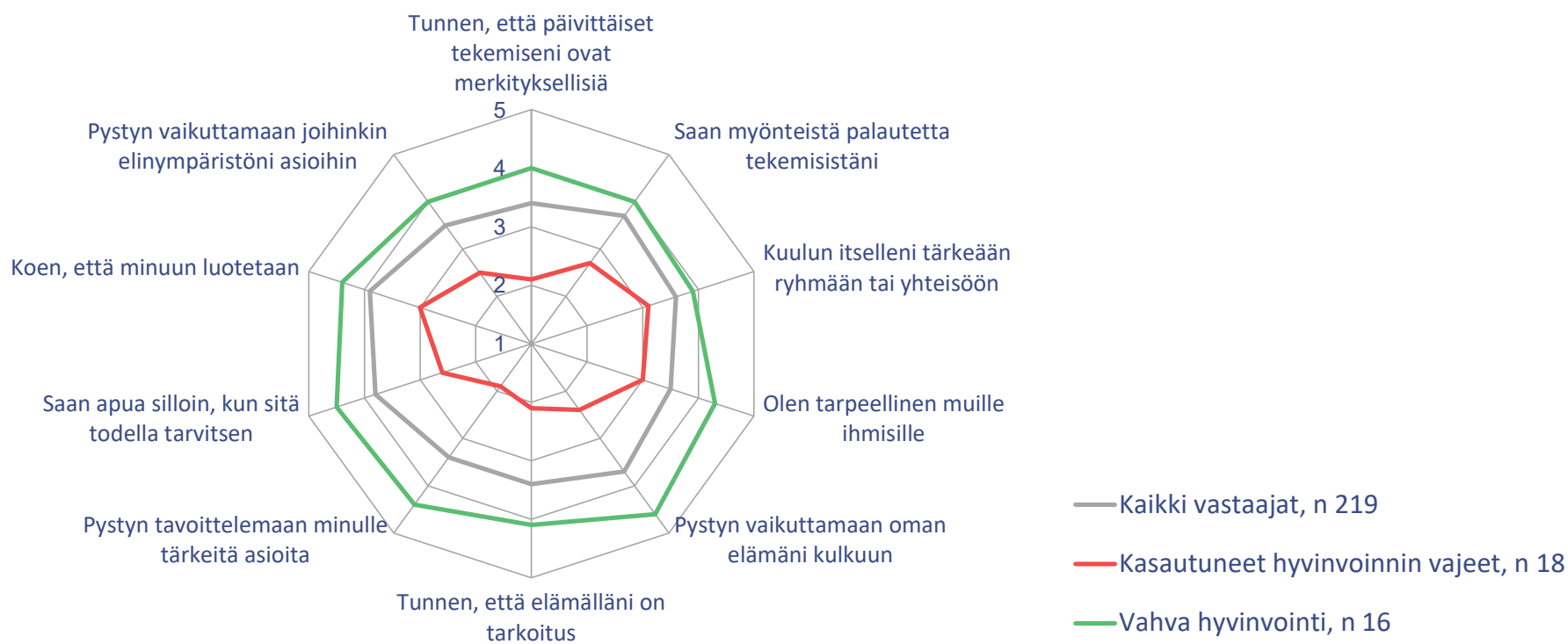
Ryhmään kuuluvien vastaajien osallisuuden kokemus on erittäin vahvaa, indikaattoripisteet ovat keskimäärin 80,6 pistettä eikä yhdenkään tulos jää alle 50 pisteeseen.

Kun verrataan kasautuneiden hyvinvoinnin vajeiden ryhmää (n 18) vahvan hyvinvoinnin ryhmään (n 16) ja kaikkien vastaajien keskiarvoihin, muodostuu ero ”osallisuuskehien” laajuudessa erittäin suureksi:

Osallisuuden kokemus, vahva hyvinvointi ja kasautuneet hyvinvoinnin vajeet

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä (keskiarvo)?

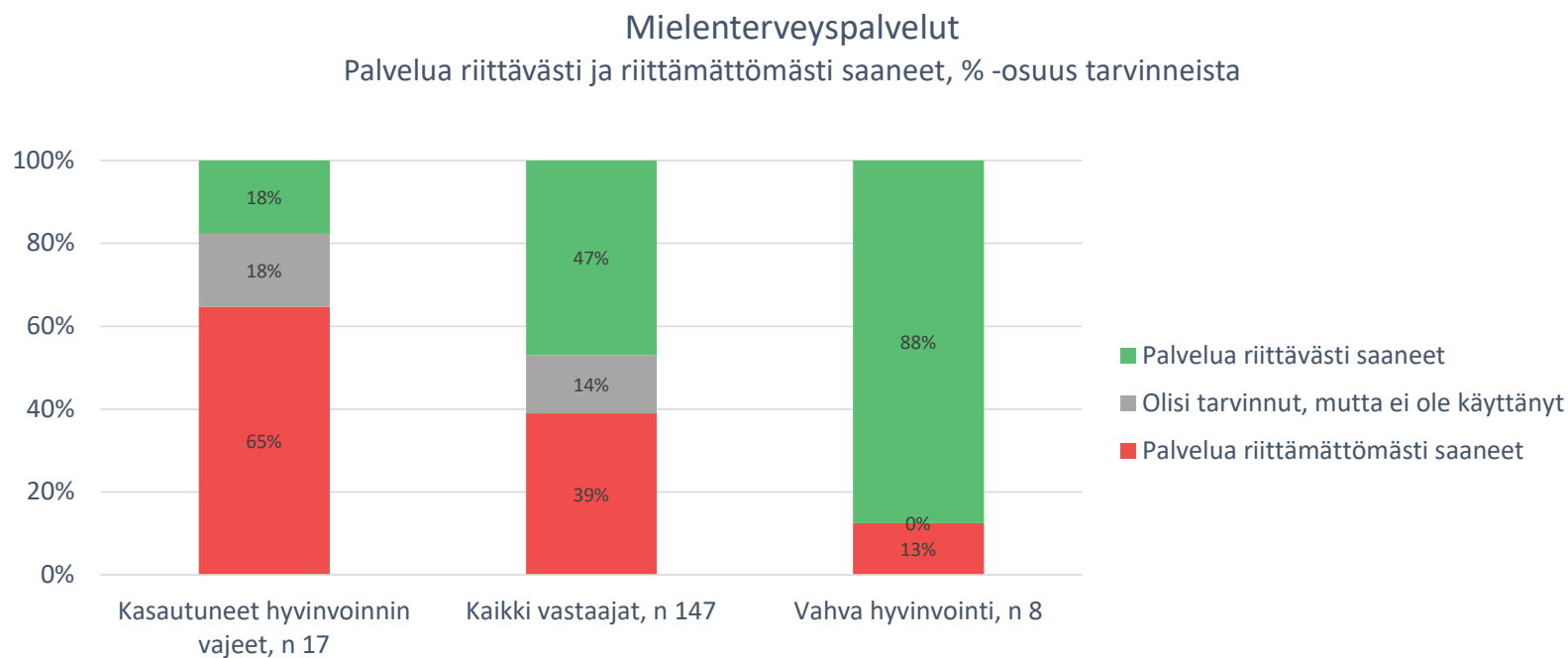

Ryhmien välillä on huomattava ero mielenterveyspalvelujen käytössä ja riittävydessä

Kasautuneet hyvinvoinnin vajeet (n 17 / 18): Mielenterveyspalvelujen tarve on ryhmään kuuluvien kohdalla yleistä. Kaikkiaan **94 %** (yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki) ovat tarvinneet mielenterveyspalveluja viimeisen vuoden aikana.

Vahva hyvinvointi (n 8 / 16): Mielenterveyspalvelujen tarve on tähän ryhmään kuuluvilla harvinaisempaa kuin muilla vastaajilla. Vain **puolet** heistä on tarvinnut mielenterveyspalveluja viimeisen vuoden aikana.

Kaikki mielenterveyspalveluja tarvinneet vastaajat (n 147 / 219): mielenterveyspalveluja on tarvinnut 67 %

Vastaajien kertomaa mielenterveyspalveluista vuoden 2023 kysely (n 219)

”Hoitojono, resurssipula (psykoterapia), luvattu lähete neuropsykalle, mutta se ei onnistunutkaan”

”...julkinen terveys oli palveluna suuri pettymys enkä saanut apua. Päihdepalvelut ovat vertaistuen kautta, julkiseen terveyteen en ole uskaltanut kertoa tilanteestani.”

”Käynyt pitkän prosessin Kelan kanssa - tähtäimessä psykoterapia - hyvin haastavaa”

”Olen jäänyt monesti yksin selvittämään asioitani, sillä apua on saanut vasta todella myöhään.”

”Henkilöt vaihtuvat niin usein, että alkututustuminen on muuttunut uudestaan traumatisoituvaksi. Tarvitsisin terapiaa, mutta minulla ei ole tuloja tai tukia siihen.”

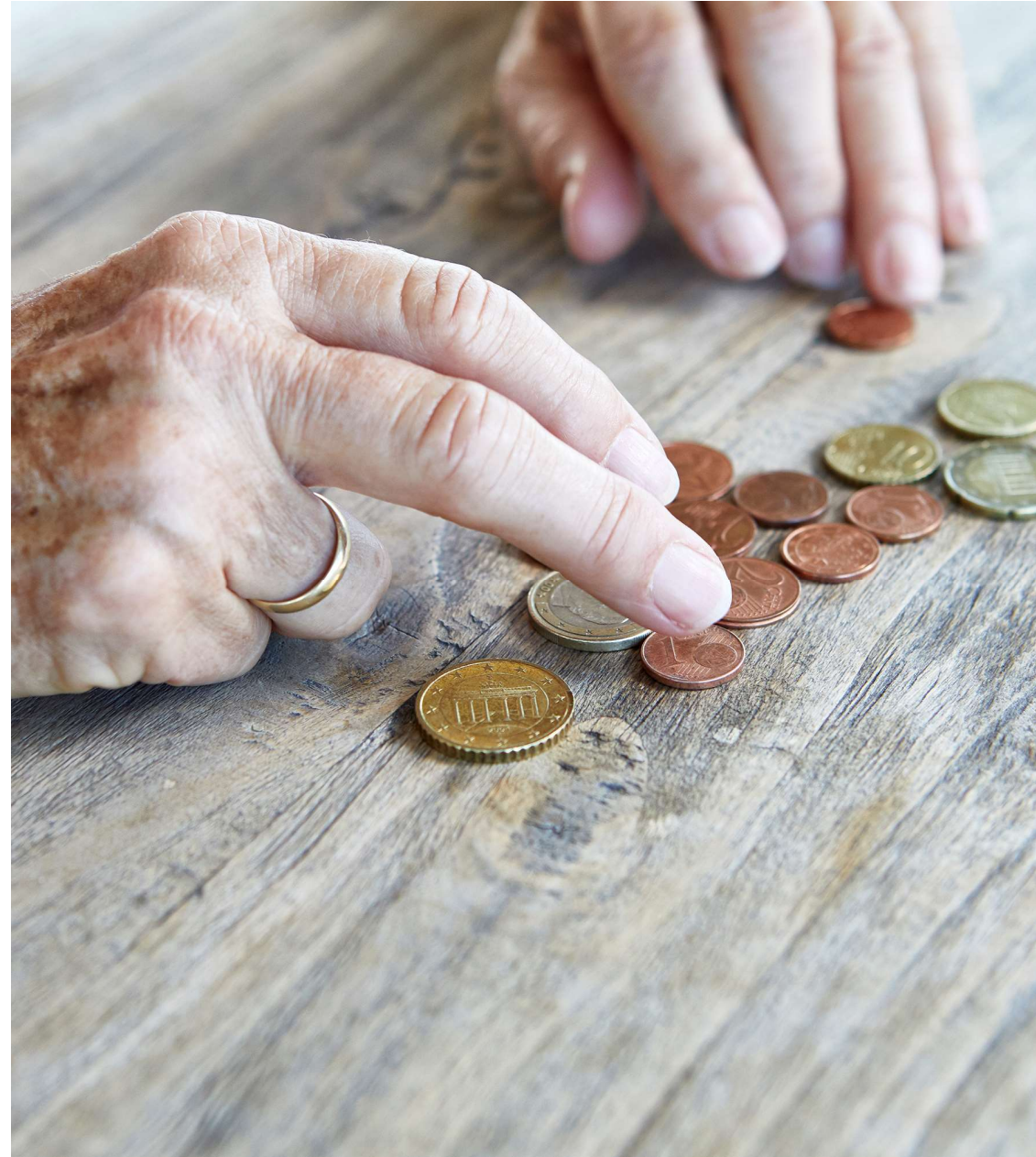
”Vähän liian harvoin on ollut aikoja. Terapiasta haaveilen.”

”Olen yrittänyt saada apua mielenterveys ongelmiin, ja puhelin\netti terapian kokeilun jälkeen minulle ei tarjottu muuta vaikka pyysin.”

”sain palvelua, mutta sitä oli joka toinen kuukausi ja silloinkin tuntui ettei minua kuunneltu”

Vastoinkäymisten
myötä kadonnut
tulevaisuudenusko

Ajatuksia tulevaisuudesta

Vastaajien tulevaisuudenuskoa selvitettiin kysymyksellä ”*Millaisena näet oman hyvinvointisi viiden vuoden kuluttua?*”, johon vastausvaihtoehdoiksi annettiin ”*Hyvinvointini on nykyistä parempi*”, ”*Hyvinvointini on ennallaan*” ja ”*Hyvinvointini on nykyistä huonompi*”.

Kysymys oli vastaajille vaikea:

”HUONO KYSYMYS. Ei tulevaisuutta voi ennustaa jos sitä ei vielä itse tiedä. Turha kysymys. Sama jos työhaastattelussa kysyy ”missä näät itsesi 5 vuoden kuluttua?” Ei kukaan pidä tälläisistä.”

Juho Saari ym. (2020) ovat ylisukupolvista huono-osaisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan selvittäneet tulevaisuudenuskoa samalla kysymyksellä ja myös todenneet sen olleen vaikea. Kaikille on hankalaa miettiä, mitä tekee viiden vuoden kuluttua, mutta erityisen vaikeaa se on huono-osaisuudesta kärsivälle henkilölle, jolle tulevaisuus voi tarkoittaa vain selviytymistä seuraavaan päivään (emt.).

Tulevaisuus riippuu viranomaisten päätöksistä

Saaren ym. (2020, 230) mukaan tulevaisuuden suunnittelua saattaa vaikeuttaa toiveiden ja todennäköisen toteuman välinen epäsuhta tai se, ettei tulevaisuus ole täysin omissa käsissä vaan riippuvainen eri viranomaisten päätöksistä.

Samat ilmiöt löytyvät myös osallisuuskyselyn avovastauksista.

Tilanteet, joissa tulevaisuus riippuu viranomaisten päätöksistä, ovat aineistossa yleisiä:

”Haastava kysymys - riippuu täysin saanko hakemaani kuntoutusta ja missä muodossa / määrin”

”Jos en pääse terapiaan, en ole varma mihin suuntaan tilanne kehittyy”

”toimeentulo mietityttää, jos keva ei jatka kuntoutustukea, millä maksan vuokran ja toimeentuloni.”

Vastoinkäymisten myötä kadonnut tulevaisuudenusko

Saaren ym. (2020) tutkimukseen osallistuneet toivat esiin synkkiä tulevaisuuskuvia sekä mahdollisuutta siihen, etteivät enää viiden vuoden kuluttua ole hengissä. Surulliset vastaukset ovat tyypillisiä, kun huomioidaan vastaajien kuormittava elämäntilanne. Vastausten taustalla on myös fatalistista ajatusta siitä, että on synnytty ”epäonnekkaiden tähtien alla” ja siksi niin mennyt kuin tulevakin tulee aina olemaan vastoinkäymisten sävyttämää kurjuutta. (emt.)

Vuoden 2023 kyselyaineistossa kuoleman mahdollisuuteen viitataan kaikkiaan viidessä vastauksessa:

Jos näillä hallituksen menoilla mennään niin olen joko kodittomana jossain ojassa tai kuollut.
(18–24-vuotias k vastaaja)

Kuka tietää. Jos huonompi, niin tuskin oon hengissä mut ei kai parempikaan täysin poissuljettu oo.
(30–44-vuotias vastaaja)

Lisäksi muista synkistä tulevaisuuskuvista kerrotaan 12 vastauksessa. Osaan synkistä näkymistä liittyy fatalistista ajattelua:

”En ole kymmeneen vuoteen kokenut mitään hyvää enkä usko että tämä seikka tulee muuttumaan ikinä” (30–44-vuotias vastaaja)

Saaren ym. (2020, 233) haastattelututkimuksessa toivottomuus on tyypillistä iäkkäämmillä huono-osaisilla miehillä, joilla tulevaisuushorisontti on kadonnut vastoinkäymisten myötä. Sen sijaan osallisuuskyselyn aineistossa synkistä tulevaisuusnäkymistä ja kuoleman mahdollisuudesta kertovat hyvin nuoretkin vastaajat.

Miten vahvistetaan toiveikkuutta ja rakennetaan elämälle mielekäs suunta?

Monia kysymyksiä jää vaille vastausta. Yksilötasolla huomio kiinnittyy erityisesti palvelujen riittämättömyyteen ja sen vaikutukseen. Seurauksena riittämättömistä palveluista ei ole vain heikko osallisuuden kokemus ja heikentynyt hyvinvointi, vaan seuraus voi olla hyvinkin vakava.

Missä olemme palvelujen tuottajina epäonnistuneet tai mitä voimme tehdä toisin, kun 18–24-vuotias vastaaja kertoo riittämättömistä mielenterveyspalveluista, yksin jäämisestä, hyvinvointinsa heikkenemisestä ja siitä, ettei ole varma onko elossa enää viiden vuoden kuluttua?

Juho Saaren ym. (2020) mukaan olisikin tärkeä pohtia keinoja siihen, miten palveluissa voitaisiin vahvistaa yksilön toiveikkuutta ja uskoa tulevaisuuteen. Toisin sanoen kyse on siitä, miten autetaan rakentamaan elämälle mielekäs suunta? (emt. 234).

Vastaajien ajatuksia toiveikkuudesta ja elämän suunnasta

”Voin pahoin mutta oon toiveikas. onneksi saan apua jo moneen asiaan. lisää tarvis mut hävettää pyytää.” (25-44v nainen, 2022 aineisto)

”Toivoisin että toiveet voisivat joskus käydä todeksi ja voisin elää itseni näköistä elämää.” (45-64v nainen, 2022 aineisto)

”Olen toiveikas tulevaisuuden suhteen.” (18-24v nainen, 2023 aineisto)

”Toivon ja tähtään parempaan hyvinvointiin mutta välillä on aika epätoivoinen fiilis, kun on joutunut pyörimään tässä noidankehässä jo niin pitkään. Haluaisin olla töissä tai koulussa, mutta se tuntuu usein mahdottomalta.” (18-24v nainen, 2023 aineisto)

”En aio jäädä tähän tilanteeseen, haluan kehittyä. Tämän hetkinen tilanne ei miellytä.” (45-65v mies, 2023 aineisto)

”Kuitenkin olen kokoajan edistynyt ongelmieni/haasteiden kanssa. Koen olevani menossa parempaan suuntaan, ainakin toivon näin.” (25-29v nainen, 2023 aineisto)

Lähteet ja lisätietoa

Carroll, Tuula (2023) Osallisuutta valtavirran laidalla. Haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointi ja osallisuus Päijät-Hämeessä. Erikoissosiaalityön koulutus. Hyvinvointipalvelujen erikoisalan lopputyö. Helsingin yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=c5bded18-869b-44a2-8104-19431161f13d>

Carroll, Tuula (2024) Osallisuus sosiaalityössä. Yhdessä kirjaamista, kokemusasiantuntijoita vai kiertoilmaus syrjäytymiselle? [Sosiaalityötä Päijät-Hämeessä: Osallisuus sosiaalityössä. Yhdessä kirjaamista, kokemusasiantuntijoita vai kiertoilmaus syrjäytymiselle? \(sosiaalityotapajathameessa.blogspot.com\)](#)

Fjällström, Emmi (2023) Haavoittuvassa asemassa olevat aikuiset ja nuoret eivät tule nähdäksi ja kuulluksi. [Sosiaalityötä Päijät-Hämeessä: Haavoittuvassa asemassa olevat aikuiset ja nuoret eivät tule nähdäksi ja kuulluksi \(sosiaalityotapajathameessa.blogspot.com\)](#)

Fjällström, Emmi & Carroll, Tuula (2024) Osallisuuden versoja 2023. Haavoittuvassa asemassa olevien työkäisten osallisuuskokemukset ja niiden vahvistaminen. Päijät-Hämeen hyvinvointialue. [osallisuuden-versoja-2023--haavoittuvassa-asemassa-olevien-osallisuus--tuloksetraportti-25-4-2024-valmis.pdf \(pajiat-sote.fi\)](#)

Isola & Leemann (2021) Osallisuuden kokemus on hyvinvoinnin ja terveyden tekijä. [Osallisuuden kokemus on hyvinvoinnin ja terveyden tekijä | Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti \(journal.fi\)](#)

Kuusisto ym. (2021) Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. [Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa \(julkari.fi\)](#)

Leemann ym. (2018) Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. [Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia. \(julkari.fi\)](#)

Leemann, Lars (2020). Alustavat tulokset osallisuusindikaattorin yhteyksistä muihin ilmiöihin. Sokran kyselytutkimuksen tulokset. Verkkojulkaisu: Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta (Thl.fi/Sokra) [Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta - THL](#)

Leemann, Lars; Nousiainen, Marko; Keto-Tokoi, Anna & Isola, Anna-Maria (2022) Osallisuuden kokemus aikuisväestössä. Teoksessa: Karvonen, Kestilä & Saikkonen (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2022. THL 2022. [Suomalaisten hyvinvointi 2022 \(julkari.fi\)](#)

Nousiainen, Marko & Carroll, Tuula & Fjällström, Emmi (2024) Osallisuustieto tukee sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta hyvinvointialueella. [Osallisuustieto tukee sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta hyvinvointialueella - THL-blogi](#)

Närhi, Kati (2017) Professori Kati Närhi: Tue aitoa osallisuutta. Talentia -lehti 4.6.2017. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/professori-kati-narhi-tue-aitoa-osallisuutta/>

Osallisuusindikaattori [Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta – THL](#)

Päijät-Hämeen hyvinvointikysely, 2021: [Päijät-Hämeen hyvinvointikysely 2021 tulokset \(pajiat-hame.fi\)](#)

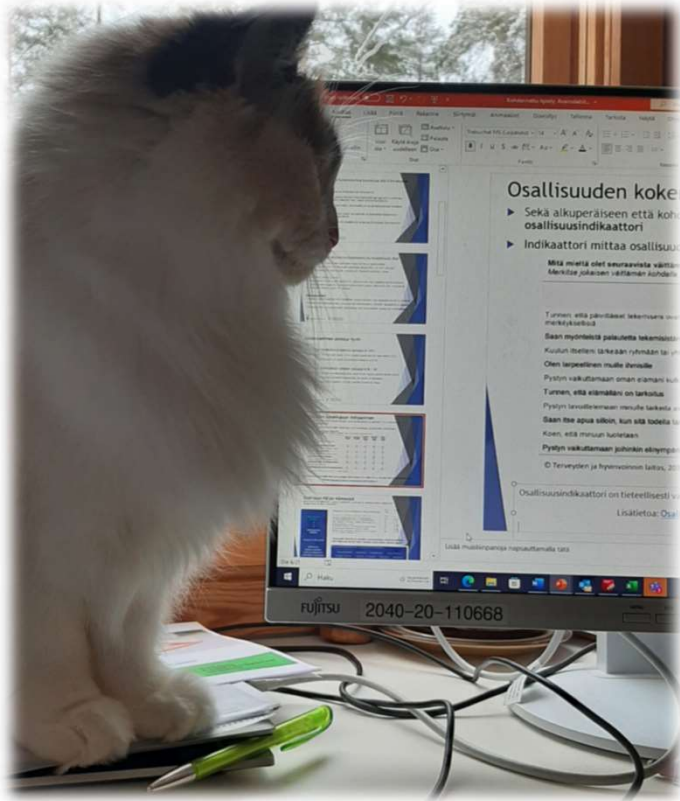
Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno (2013) Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, Taina (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. 12–34. [JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf \(theseus.fi\)](#)

Saari, Juho (2011) Johdanto. Teoksessa Saari, Juho (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki. 9–29.

Saari, Juho (2013) Alkusanat. Teoksessa Niemelä, Mikko & Saari, Juho (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. 4.

Sosiaalihuoltolaki [Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Kiitos

Tuula Carroll, kehittämispäällikkö

tuula.carroll@paijatha.fi

+358 44 482 5166

Sosiaalialan osaamiskeskus Verso

Päijät-Hämeen hyvinvointialue, TKI-yksikkö

Linjakatu 5, 15100 Lahti